

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Ústav germánských studií

Štěpán Zbytovský, Ph.D.

Ústav germánských studií
Filozofická fakulta
Univerzita Karlova v Praze
Náměstí Jana Palacha 2
11638 Praha 1

Praha, 11. 6. 2013

Posudek diplomové práce

HABARTOVÁ, Martina. *Übersetzungen der expressionistischen Lyrik inst Tschechische. Analyse ausgewählter Gedichte von Jakob van Hoddiss, Georg Trakl und Else Lasker-Schüler.* FF UK: Praha, 2013, 118 s.

Předložená práce představuje první zpracování translatologicky nesmírně zajímavého a vzhledem k dějinám českých překladů expresionistické lyriky stále aktuálního materiálu. V jasné a logické struktuře diplomantka ve dvou kapitolách uvádí do literárnědějinného kontextu – pojmu a epochy expresionismu a jeho recepce v Čechách. Následuje vysloveně teoretická část práce, v níž jsou zejména na základě stále dobře použitelné práce Jiřího Levého nastíněny některé základní problémy překladu, jejichž poznání se promítá do analytických částí práce. Stěžejní kapitoly pak představují tři reprezentativní básníky raného expresionismu – van Hoddise, Trakla a Lasker-Schülerovou – a rozebírá české překlady vždy tří básní. Je ovšem nutno předeslat, že mnohé v diplomové práci Martiny Habartové neodpovídá plně kritériím optimální vědecké práce.

Za nejlepší pasáže lze považovat analýzy básní (zejména Hoddisových) a překladů – jednotlivé versologické fenomény a semantické struktury jsou popsány srozumitelně a logicky, lze ovšem vyslovit řadu dílčích připomínek. U překladů autorka místy příliš rychle přechází k hodnotící perspektivě lepšího-horšího překladu, zatímco by především měla co nejpresněji postihnout formu a možné působení překladu, popř. nabídnout úvahu o intencích konkrétních překladatelských rozhodnutí. V analýze překladů se diplomantka zejména u Hoddise a Trakla pečlivě a přesvědčivě zabývá stránkou lexikální, rytmickou, formálně-kompoziční i odlišnostmi kulturních resp. historických kontextů, pozornost věnuje významné funkci překladu titulů. Naopak při hodnocení překladů má diplomantka stále tendenci používat vágní argument „věrnosti originálu“ (např. str. 111 dole). Přesto lze z

Ústav germánských studií

předložené práce těžit dobré, translatologicky relevantní a pro další studium inspirující poznatky.

Aniž bych podrobně referoval obsah jednotlivých kapitol, formuluji následující komentáře a otázky:

Ad 2.1: Co přesně máte na mysli, píšete-li, že modernistické směry kolem roku 1900 „neměly žádná pevná pravidla“ (s. 6)? Nemá takový výrok zcela jiný význam ve vztahu k impresionismu a k dekadenci?

Ad 2.3: Berlínský spolek, z něž vzešli někteří expresionisté, se nazýval Der neue Club a uspořádal sérii večerů pod názvem Neopathetisches Cabaret. Na s. 7 jsou tedy oba názvy psány špatně, na s. 36nn správně.

Ad 2.4: Kdo a kde přesně vydával časopis *Die weißen Blätter*?

Ad 2.8: Je správné obecně tvrdit, že (všichni) expresionisté přivítali první světovou válku? (s. 14) Je správné tvrzení, že Nietzsche měl nějakou „teorii nihilismu“? (s. 15)

Ad 3.: Autorka zdůvodňuje českou recepci expresionismu sousedstvím obou zemí – zde jde o příklad místy chabé argumentace. Proč v Německu nebyl silněji vnímán poetismus nebo surrealismus, když Francie a Čechy s Německem sousedí?

Ad 3.1: Bylo by mj. vhodnější nenakládat s pražskými německy píšícími literáty jako s homogenní skupinou. Někteří skutečně byli expresionismem silně ovlivněni, jiní vůbec.

Ad 4: Nerozumím, jak lze zároveň tvrdit, že vpro moderní translatologii je primárním problémem semantika, a že lexikální stránka překladu byla odsunuta stranou? (s. 27)

Ad 4.1: Šroubovaně a poněkud naivně působí formulace typu: „Der Übersetzer muss eine Hypothese im Kopf haben, warum der Schriftstellers [!] das Werk so geschrieben hat, wie er es geschrieben hat, was er damit sagen wollte, und wie diese seine Absicht in die Zielsprache zu übersetzen sind [!].“ (s. 28)

Ad 5: Příklad pasáží, jež jsou stále až příliš „výslovné“ a bylo by možné je výrazně zkrátit: „Die Bilder stehen nebeneinander gleichsam ohne Zusammenhänge. Es handelt sich um eine Reihe unzusammenhängender [!] Geschehnisse, deren Reihung simultan ist. Das heißt, dass die geschilderten Geschehnisse gleichzeitig verlaufen.“ (s. 41n) Příkladem logických nesrovnalostí ve výkladu je stejná pasáž, v níž je nejprve zdůrazněna časová simultánnost všech obrazů básně a hned v následujících odstavcích naopak časová posloupnost před a během apokalyptické bouře. Bylo by možné precizovat, proč oběma překladateli zvolený trochej „lépe odpovídá rytmu češtiny“ (s. 47)? A konečně by bylo dobré věnovat o něco více pozornosti stylovým odstínům slov originálu i překladů – „leb“ nelze jednoduše a jednoznačně identifikovat jako „Schädel“; jedná se o knižní výraz, který tedy není stoprocentně synonymní s „lebkou“ a neevokuje bezprostředně (či ne takovou měrou)

Ústav germánských studií

anatomický fakt. Stejně tak (alespoň v mém chápání) je spojení s mrtvými resp. smrtí evokováno spíše výrazem „lebka“ než „leb“... Ke srovnání překladu titulu básně Visionarr L. Kunderou a R. Malým: proč autorka považuje místy za vhodnou hodnotící perspektivu – „Kunderas Lösung passt besser...“ (s. 50)? Nestačilo by prostě popsat tvar a působení překladů, pro něž se překladatelé rozhodli?

Ad 6: Z jakého pramene pochází původně informace o Hrubínově inspiraci Traklovou básní „Die Ratten“? (s.72n) Komentář k překladům této básně nejprve zdůrazní, že Reynkova verze působí „wieder poetisierend“, aby v souhrnném hodnocení poněkud paradoxně zdůraznil, že Reynek vnáší do překladu drastické motivy (s. 78). Překladatelé se také očividně nerozhodovali každý pro jiný „Ausklang“ (závěr, ukončení) básně, nýbrž pro jiné vyznění, jiný celkový smysl (proč ne prostě „Sinn“ či „Deutung“?).

Ad 7: V interpretaci básně „Weltflucht“ by vzhledem k celkovému tématu práce nebylo od věci interpretačně rozvést informaci o údajné původní verzi básně ve fantastickém privátním jazyce Lasker-Schülerové. Básnička tak samotnou báseň v němčině deklaruje již jako překlad – bylo by zajímavé si položit otázku, zda a jak s tímto faktem pracují překladatelé do češtiny resp. zda tento fakt nějak může překladatelský proces ovlivnit?“

A konečně otázka k závěru – co to znamená, že Malý nezatěžuje své překlady příliš nesrozumitelnými neologismy, nýbrž zdůrazňuje „expresionistické“ stránky?

Dobrý dojem z vyzdvížených analyticko-interpretacních pasáží předložené práce kalí neuspokojivá jazyková úroveň. Že ji lze zčásti připsat na vrub nepozornosti, lze ukázat na úvodní anotaci, kde autorka mluví o úmyslu předložit „Analyse ihrer ausgewählten Gedichte ins Tschechische“ (s. VI), popř. dále „espressionistischen“ (s. 9), „Kunderas“ (s. 44) apod. Na zásadnější problémy diplomantky s ovládnutím německého jazyka po lexikální a gramatické stránce již ale ukazují neohrabané formulace typu „Problematik der Übersetzungstheorie mit Orientierung auf die Frage der Äquivalenz“ nebo chyby jako „Umstände bei (!) ihren Entstehungen (!)“ tamtéž. Práce bohužel svědčí o problémech s použitím členu a dalšími základními morfologickými a syntaktickými jevy (namátkou od „alle vorliegende Übersetzungen“, s. 4, přes „die Zeitschriften ... vermittelte“, s. 8, „unter diesen Vermittlern gehörten...“, s. 18, „Vereine, in deren sie sich vereinigten“, s. 19, dále např. „alle drei Übersetzer“, s. 74, „soll ... anziehen“, s. 76, „wussten alle der Übersetzer“, s. 97, nebo „nach einem nahen Mensch“, s. 103, až po „Hauptzug Malýs Übersetzungen“, s. 110). Mnohde je zvolené slovo semanticky mírně či zcela nevhodné, za všechny jen příklad užití zavádějícího „Sonderstellung des Originals“ (s. 45), kde měla diplomantka na mysli zjevně „besondere Wortstellung des Originals“. K typickým rušivým jevům patří bezdůvodné střídání časových forem, např. hned na str. 7 („In Deutschland wird der Expressionismus mit

Ústav germánských studií

künstlerischen Gruppen *Der blaue Reiter* und *Die Brücke* verbunden. Als Expressionisten waren jene Maler zu nennen, die...“); dále nevyjasněné užití pasivních a aktivních forem („weil die Wirklichkeit nur in der Richtung von innen nach außen dargestellt sein kann“, s. 13) atd. Nadbytečné či naopak chybějící mezery jsou pak již jen dodatečným rušivým momentem (např. s. 4, 5, 6, 7, 9 etc.). S jazykovou kompetencí nepochybně souvisí místy velmi zjednodušené formulace resp. někdy až naivně působící postup výkladu, v němž se kumulují paratactické struktury (s. 5: „... verändern und einen neuen Menschen und eine neue Sprache schaffen“) nebo opakuji takřka stejné obraty (tamtéž: „verlor der Expressionismus an Kraft“ ... „der Expressionismus verlor an Bedeutung“).

Nedotažené jsou bohužel i některé bibliografické údaje: u použitých článků a příspěvků ve sbornících chybí v seznamu literatury stránkové rozsahy, nevhodně je jako zvláštní pramen uveden i titul Franze Bleie *Über Wedekind, Sternheim und das Theater*, citovaný pouze zprostředkovaně přes jiný text (ač je dostupný ve dvou pražských knihovnách).

Co do sebraného materiálu a provedeným rozborům práce rozhodně neprezentuje špatný materiál, naopak. Ovšem zasloužila by důkladnou jazykovou revizi a místy krácení opakujících se či zbytečně vysvětlujících pasáží. Přes uvedené výtky a u vědomí, s jakým nasazením diplomantka k práci přistoupila a jakým vývojem její text prošel, doporučuji práci k obhajobě a k diskusi navrhuji (ještě) známku velmi dobře (2).